

NESTKAST “VOORDORP” VOOR GIERZWALUWEN

Handleiding voor toepassing, aankoop en zelfbouw

Door sloop en renovatie van gebouwen en woningen gaat nog steeds veel natuurlijke broedruimte van de Gierzwaluw verloren. Nestkasten zijn een goede vervanging. Maar de Gierzwaluw is een kritische vogel die niet zo makkelijk overstapt naar onbekende nestruidtes. Maar we weten wel hoe de kans van slagen aanzienlijk vergroot kan worden. Commissie Broedzorg van de BFVW kan per project concreet adviseren over toe te passen typen kunstnesten. Voor algemene toepassingen is het standaard model “Voordorp” uitgezocht. In deze handleiding geven we tips voor de aankoop, zelfbouw en de juiste toepassing van deze nestkast.

De kans op bezetting van een nestkast door een Gierzwaluwpaartje kan aanzienlijk vergroot worden als het type nestkast en de locatie goed wordt aangepast aan wat de gierzwaluw van nature gewend is. Zo zijn er voor vele situaties (nieuwe broedplaatsen, vervanging van verloren gegane broedplaatsen, onder platte en ronde dakgoten, achter kantpannen, op kale muren of onder dakoverstekken etc.) verschillende modellen ontworpen en beproefd. Voor ieder type situatie is eigenlijk een aangepast model kast nodig.

Maar er zijn ook situaties waar het model wat minder kritisch is, vooral op nieuwe locaties waar nog geen natuurlijke broedplaatsen zijn. Er hoeft dan geen rekening te worden gehouden met het al bestaande aanvliegroutes naar een bepaald type nestgelegenheid. Cie. Broedzorg heeft daarvoor het model “Voordorp” uitgezocht, genoemd naar de Utrechtse woningwijk Voordorp waar deze kast, naar ontwerp van Marjos Mourmans, van Zwaluwen Adviesbureau te Roosendaal, in 2006 met succes werd toegepast.

Foto: Bureau Facet, Utrecht
Nestkasten in Utrecht-Voordorp

Ten opzichte van het eenvoudigste basismodel (een rechthoekige kast met plat dak) is het schuine dak een aanpassing die het mogelijk maakt om de kast bijvoorbeeld ook tegen gevels te plaatsen zonder dakoverstekken of goten. Het schuine dak voorkomt dat er water op blijft staan en vooral dat er (roof)vogels op landen (om uitvliegende jongen op te pikken) of zelfs gaan nestelen (kauwtjes, eksters, houtduif). Het is bekend dat gierzwaluwen hier zeer angstig op reageren en de kast verlaten of niet durven te verkennen. De kast is verder in vele andere situaties toepasbaar. Als er in uw buurt een pand wordt gesloopt of gerenoveerd dan is een aantal van deze kasten op een pand dicht in de buurt een uitkomst. Met een lokgeluideninstallatie kan de kans dat de kasten gevonden worden aanzienlijk vergroot worden.

Toepassing van nestkast “Voordorp”

Algemeen

- Kast “Voordorp” is gemaakt van Red Cedar hout en hoeft niet met verf behandeld te worden. De afmetingen zijn 41 bij 23 cm (achterkant), meet van binnen 31 bij 17 cm (bodem) en het schuine dak meet 41 bij 29 cm. Het plaatmateriaal is 18 mm. dik.
- De kast is rondom dichtgeschroefd en/of gelijmd. In de achterkant zit een rond gat van 11 cm. voor controle van de inhoud na het broedseizoen. Hij wordt afneembaar opgehangen aan twee schroefduimen.

Vorbereiding

- Leg een handvol nestmateriaal (droog, kort geknipt gras, strootjes, veren etc.) in de kast. Dan hebben de vogels aanzienlijk minder tijd nodig om een nest te bouwen, want ze moeten zwevend materiaal uit de lucht opvissen. Dat kost veel tijd. Meestal wordt er pas in het jaar na de 1^e bezetting gebroed.
- Als u meerdere kasten bij elkaar ophangt (het is een koloniebroeder) is het raadzaam om de vorm van de opening te variëren (rond, half rond, rechthoekig, ovaal). De diverse paartjes weten hun eigen plek dan beter te herkennen en zullen de burens minder verstoren.
- Het kan helpen als u onder het invlieggat met krijt een wit poepstreepje maakt. Voor de gierzwaluw is dat een herkenningspunt van de nestingang.
- Op locaties waar gierzwaluwen niet in de buurt broeden (verder dan 30 meter) kan het ze veel gemakkelijker gemaakt worden om de kast te vinden als u lokgeluiden van soortgenoten afspeelt.

De locatie

- De kast alleen hangen aan gevels met een oriëntatie tussen NNW en ONO in verband met gevaar voor oververhitting. Maar op een oost- of zuidgevel kan het ook als hij onder een voldoende brede dakgoot in ieder geval tussen 9 en 19 u. in de schaduw hangt. Gevels op het westen zijn ongeschikt omdat de zon in de namiddag zo laag komt dat ook een goot onvoldoende bescherming is. Ook is hier kans op inrengen.
- Zorg voor een minimale vrije hoogte van 3 meter en een vrije ruimte voor het in- en uitvliegen. Dus let op hoge bomen en de woning van uw buurman. Onder de kasten mag geen uitbouw van een keuken e.d. zijn. Er mogen geen antennes, vlaggenstokken enz. voor de kast staan. De vogels vliegen de opening van onderen aan en de jongen vliegen uit door zich in een boog naar beneden te laten vallen. Ze hebben die valruimte nodig om op snelheid te komen en daarna hoogte te kunnen winnen. Hang geen nestkasten naast of boven naar buiten draaiende ramen.
- Als het gaat om vervanging van verloren gegane broedplaatsen, waarbij de vogels via de ruimte tussen dakgoot en muur naar de broedplaats op de muur komen, kan deze kast ook worden toegepast. De kans op benutting kan dan aanzienlijk vergroot worden als de ingang aan de onderkant wordt gemaakt, dicht bij de muur. De ingang aan de voorkant moet dan dichtgemaakt worden. Maar nog beter is het om voor deze situatie een aangepast model toe te passen (Cothen, Breda, Voorburg)
- Op een plek onder een ronde dakgoot waar nogal wat ruimte is tussen goot, kast en muur, is het verstandig om die ruimte met een prop kippengaas op te vullen. Dat voorkomt dat er vogels op de kast gaan nestelen of verblijven (kauwtjes, houtduif e.d.). Gierzwaluwen raken daar erg overstuurd van; ze voelen dat direct als een aanval op de broedplaats en kunnen de kast verlaten.
- Gebruik stevige pluggen en duimen voor de ophanging. De kast is makkelijk afneembaar als u een draaibare duim gebruikt. Zie ook de bouwtekening.

Broedseizoen

- Gierzwaluwen arriveren vanaf half april, eerst de mannetjes, een week later de vrouwtjes en nog 2-3 weken later de niet broedvogels. Als de kast ter vervanging van een verloren gegane broedplaats is opgehangen is het belangrijk dat de kast er dus uiterlijk 20 april hangt. Voor nieuwe locaties kan de kast nog tot half juli gevonden worden door zoekende vogels die nog geen broedplaats hebben. Ze slapen er dan, beginnen met de nestbouw en komen het jaar daarop terug om te broeden.
- Als in het voorjaar niet een gierzwaluw maar een spreeuw bezit neemt van de kast: rustig laten zitten, dat is een mooi begin want de spreeuw wijst zo de weg voor de gierzwaluw. Die zal ook in staat zijn om de spreeuw te verjagen of de plek over te nemen als de spreeuw met zijn broedsel klaar is. Maar als er al een Gierzwaluw gebroed heeft kunt u het invlieggat tot half april dicht maken met een keukenspons aan een touwtje zodat voorkomen wordt dat er een spreeuw in begint te nestelen. Het touwtje voorkomt dat u half april weer met de ladder omhoog moet.
- Controleer de kast nooit tijdens het broedseizoen, niet eerder dan 1 september, tenzij u zeker weet dat alles is uitgevlogen. Gierzwaluwen zijn erg gevoelig voor verstoring in de kast en laten eieren en jongen snel in de steek.

Controle

- Als de kast van de muur wordt gehaald (niet eerder dan 1 september !) kan de inhoud worden gecontroleerd via het ronde gat in de achterkant. Laat het nest zitten (zit vastgeplakt) en verwijder eventuele keutels en los liggende rommel. Alleen jongen laten (erg weinig) keutels in de kast achter. De meesten worden door de ouders opgegeten. Als er volgend jaar weer keutels liggen is dat het bewijs dat er jongen waren. Als er andere vogels hebben genesteld zoals spreeuwen of mussen, verwijder dan de nesten. Mussen verwerken touw, vislijn, cadeaulint etc. in de nesten. Verwijder alle slierten langer dan 5 cm uit de nestkast want gierzwaluwen raken daarin verstrikt en komen op een ellendige manier aan hun einde.
- Laat de kasten 's winters buiten hangen, ze worden graag gebruikt als slaapplek door andere vogels, vleermuizen en vlinders.
- Als de kast bezet is geweest en onverhoopt kapot gaat, vervang hem dan door precies hetzelfde model met hetzelfde type ingang en hang hem op dezelfde plaats terug. Dan is de kans groot dat de paartjes hem weer zullen weten te vinden. Bij grote afwijkingen wordt hij al gauw niet meer herkend.
- Wie precies wil weten wat er in de kast allemaal gebeurt kan een infrarood camera installeren en de gebeurtenissen op PC of TV bekijken. Vereniging GBN leent ze uit in het kader van haar onderzoek naar

Camera bij inpanidige nestkast met nestkuil en opening via dakbeschot (Woudsend)

broedsucces in nestkasten. Het camerahuis meet slechts 2,5 bij 3,5 cm. zodat zelfs achter een dakpan bewaakt kan worden.

- Commissie Broedzorg is uiteraard benieuwd naar de broedresultaten en hoort graag van u hoe de bezetting verloopt, ook als de gierzwaluwen uw kast (nog) niet gevonden hebben. U wordt verzocht uw gegevens voor 1 oktober te zenden aan Commissie Broedzorg van de BFVW op gierzwaluw@bfvw.nl.

Zelfbouw van nestkast “Voordorp”

Wie een beetje handig is met houtbewerking kan de kast ook zelf bouwen.

Benodigheden: Red Cedar (of ander duurzaam materiaal zoals watervast verlijmd multiplex of Robinia) van minimaal 122 bij 41 cm., 16-18 mm. dik, watervaste constructielijm, deuvels en/of RVS schroeven of getordeerde spijkers, twee pluggen en twee ophangduimen.

Constructie

Lijm de onderdelen rondom en/of gebruik deuvels en/of roestvaste schroeven met grove draad en/of voorboren. Red Cedar is vrij zacht.

Verven, beitsen

Red Cedar hoeft niet behandeld te worden met verf o.i.d. en verkleurt in een zachte grijze kleur. Als u ander hout gebruikt, leg dan een laagje bitumen of primer op het dak ter bescherming. Verder alleen van buiten behandelen met een witte (in verband met warmte binnen) of houtkleurige buitenbeits. Wit heeft ook nog het voordeel dat de donkere opening (ook in de schemering) makkelijker te vinden is.

Bij gebruik van multiplex de kapse kanten bewerken met een primer /houtlijm / twee –componentenlijm (b.v. Fetim watervaste randsealer) om delamineren te voorkomen.

Binnenkant

Maak aan de binnenkant met een driehoekskrabber horizontaal flink wat krassen in de zijwanden, vooral als u erg glad houtmateriaal gebruikt. Dat geeft de jongen beter houvast bij de vliegoefeningen waarbij ze tegen de zijkanten opklimmen. Controleer goed op scherpe randen, splinters en uitstekende schroeven waar de vogels zich aan zouden kunnen bezeren. Niet alleen van belang bij de vliegoefeningen maar ook tijdens gevechten met indringers (soortgenoten), die heel heftig en langdurig kunnen zijn.

Nestkuiltje

Let op dat de nestkuil (ca. 10 cm diameter, ca. 0,5 cm diep) aan de andere kant dan de opening komt. De vogels nestelen altijd op enige afstand van de ingang (op een dak twee pannen links of rechts van de invliegopening).

Invliegopening

De “drempel” van de ingang mag nooit hoger dan 2 cm boven de bodem zijn (binnenkant). Anders kunnen de jongen er met hun erg korte krabbeelpootjes niet uitkruipen. Maak de zijkant richting kuiltje en onderkant wat schuin aflopend. Een rechthoek met afgeronde hoeken, 32 hoog en 70 breed is een veelbeproeft vorm maar andere vormen kunnen ook. Zie de bouwtekening voor voorbeelden.

Als de kast ter aanvulling van bestaande broedplaatsen (of als vervanging) onder een dakgoot komt, waarbij de vogels tussen muur en dakgoot naar binnen gaan (of gingen) en op de muur broed(d)en, is het raadzaam om de ingang aan de onderkant te maken, dicht bij de muur. Dat vergroot de kans dat ze de kast weten te vinden. Maar voor deze situatie bestaan ook speciaal aangepaste modellen (Cothen, Voorburg, Oostvoorne)

Ophanging

Het handigst is om de kast aan twee stevige schroefduimen (haken met schroefdraad) te hangen d.m.v. twee sleufgaten in de achterkant. Door de duimen een kwart slag te draaien kan de kast gemakkelijk verwijderd worden, o.a. voor controle van de kastinhoud na het broedseizoen.

Meerdere kasten schakelen

Bij gebruik van meerdere kasten naast elkaar (de gierzwaluw is een koloniebroeder) kunnen ze geschakeld worden met een gemeenschappelijke zijkant. Varieer dan de openingen met verschillende vormen (ovaal,

rechthoekig, half rond etc.) zodat de vogels hun eigen plek beter kunnen herkennen. Dan is er minder kans dat ze onrust bij de burens geven door de verkeerde ingang te nemen.

Kopen van nestkast “Voordorp”

VogelWachten, aangesloten bij de BFVW, kunnen voor nestkasten terecht bij de nestkastenwinkel van de BFVW. Daarin is ook de Gierzwaluwkast model “Voordorp” opgenomen. Hij wordt geleverd door Sociale Werkplaats De Klamp in Surhuisterveen. Broedzorg heeft er voor gezorgd dat deze kast van de juiste kwaliteit is en voldoet aan alle in deze brochure genoemde vereisten. Deze kast is meestal uit een aan te houden voorraad van twintig stuks leverbaar. Er wordt gewerkt aan de ontwikkeling van andere modellen.

Gierzwaluwkasten worden ook uit voorraad geleverd door Sociale Werkplaats Ipse de Bruggen in Zwammerdam. Model Voordorp van Red Cedar kost € 46,41 incl. btw. Vanaf € 240,- zijn er geen bezorgkosten. Hier zijn voor dezelfde prijs ook de modellen “Zeist” en “Oostvoorne” in Red Cedar te koop.

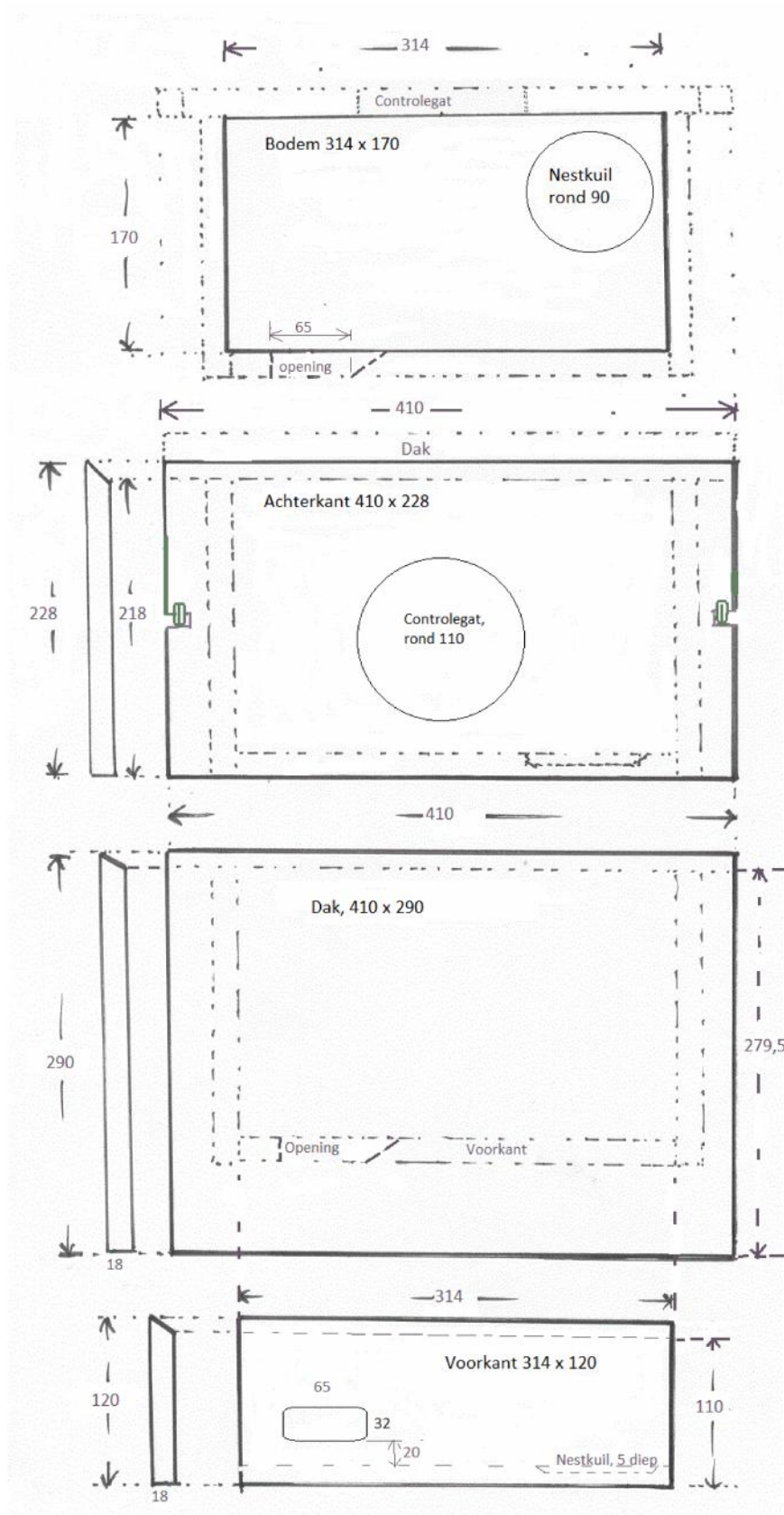
Gemiddelde broedcyclus Gierzwaluw in nestkasten, 2005-2010

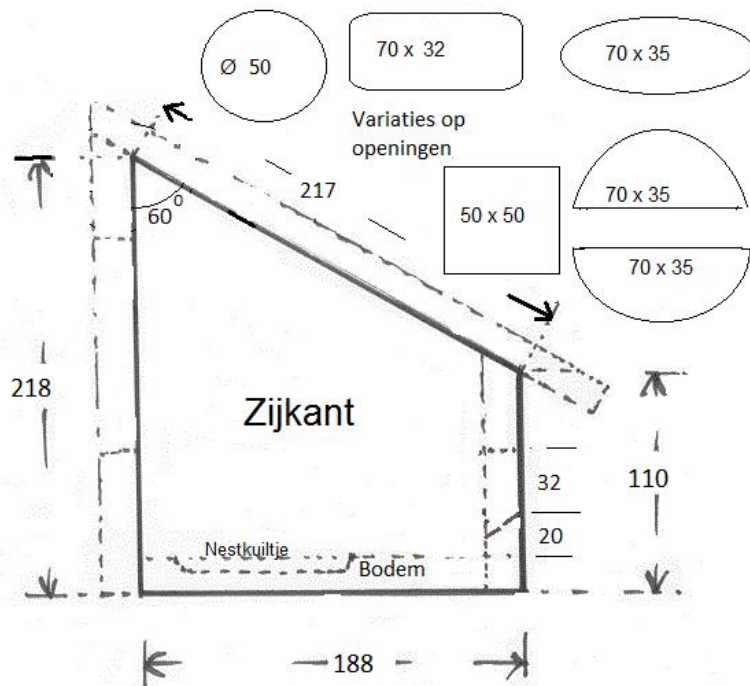
(Resultaten cameraproject GBN, Rick Wortelboer, Gierzwaluwenbulletin 2011-1)

Aankomst 1e ouder	1 mei
1 ^e ei	18 mei
Gemiddeld aantal eieren	2,5
1 ^e jong uit ei	9 juni
1 ^e jong uitgevlogen	21 juli
Laatste jong uitgevlogen	23 juli
Vertrek laatste ouder	27 juli

Bouwtekening (niet exact op schaal)

Gierzwaluwenwerk bij de BFVW

Contactpersoon Gierzwaluwen bij de Commissie Broedzorg- BFVW: Jaap Langenbach op gierzwaluw@bfvw.nl
 Alles over het Gierzwaluwwerk van de BFVW: [Gierzwaluwpagina BFVW](#)
 Nestkastinventarisatie en tellingen 2011: [Jaarverslag Gierzwaluwen Fryslân 2003-2011](#) .

Gierzwaluwproducten

Nestkast model Voordorp In Red Red Cedar o.a. leverbaar door:

- Sociale Werkplaats De Klamp in Surhuisterveen: info@deklamp.nl , 0512 – 365 693 (Jaap Veenstra), www.deklamp.nl .
- Houtwerkplaats Ipse De Bruggen in Zwammerdam , houtbewerking@ipsedebruggen.nl en www.ipsedebruggen.nl , 0172-642 352 (Aad Hagen).

Lokgeluiden: CD's of losse files bij GBN op: www.gierzwaluwbescherming.nl

Nestbewaking: infrarood camera's te leen bij GBN op: www.gierzwaluwbescherming.nl

Lokgeluidenset: leverbaar door o.a. Frankenabouw nestgelegenheidsadviseur. Langebaan 9 , 8731 DZ Wommels, 0515-331559, 06-27475762, claas@frankenabouw.nl en www.nestgelegenheid.nl .

De set werkt op accu, batterij of netaansluiting, heeft 2 speakers, afstandsbediening en het afspelen is met een timer programmeerbaar. Er kunnen (mp3-formaat) zeer veel soorten geluid op gezet worden via een usb-aansluiting. Kosten ca. 160 Euro incl. BTW.

Nestkasten en -stenen: www.vivara.nl , www.waveka.nl, www.vogelbescherming.nl .

Meer over gierzwaluw en nestkasten

Vereniging GierzwaluwBescherming Nederland, (GBN), www.gierzwaluwbescherming.nl

Adviesbureau: www.zwaluwen.info/gierzwaluw , voor projectadviesing en twee boeken: "Bouwen voor Gierzwaluwen" en "Gierzwaluwen en Nestkasten".

Ervaringen met inpandige nestkasten in Woudsend: <http://members.ziggo.nl/jaaplangenbach/dwersgier.html> .

Over deze brochure:

Uitgave: BFVW-Cie. Broedzorg op broedzorg@bfvw.nl

Auteur: Jaap Langenbach op gierzwaluw@bfvw.nl

Datum: 1 maart 2012